

SANG

Nummer 1-2/2021

Sang

1-2 2021

Redaktion Lea Wierød Borčak
Uffe Holmsgaard Eriksen
Fedja Wierød Borčak

Adresse Skejby Vænge 289, DK-8200 Aarhus

Mail redaktion@tidsskriftetsang.dk

Hjemmeside www.tidsskriftetsang.dk

ISSN 2597-0518

Om tidsskriftet Tidsskriftet SANG er et forum for kritisk refleksion over sang som udtryksform. Vi bringer både forskning i og formidling om alle typer af sang fra alle faglige vinkler.

Manuskript SANG modtager mange typer indlæg, f.eks. artikler, anmeldelser, interviews og kommentarer. For vejledning se: <https://www.tidsskriftetsang.dk/manuskript>.

Støtte Tidsskriftet støttes af Statens Kunstfond.

Da fællessangen fik corona

Hvordan DR's fællessangsprogrammer under nedlukningen skubber til grænserne for fællessangsforståelser

Da DR bankede fællessangen forrest ind i danskernes bevidsthed under COVID-19-nedlukningen i foråret 2020, kom det som en reaktion og en kulmination på en række strømninger i den danske fællessangskultur, der siden årtusindskiftet igen har fået vind i sejlene.

I bølgen af nationale nedlukninger i Europa rapporteredes om fænomenet altansang, først i Italien, hvor naboer spontant stemte i fællessang fra hver deres respektive indelukke, og senere i Danmark, hvor man på sociale medier kunne følge med i planlagt fællessang og synge med hver for sig. På den måde blev fællessangen under nedlukningen et middel til at samle mennesker på tværs af landet i en samhørighed omkring den udenforstående trussel. Det var oven på udbredelsen af sådanne begivenheder, at DR blot fem dage efter Mette Frederiksens nedlukning af landet den 11. marts 2020 for første gang sendte et fællessangsprogram live på Facebook, hvor DR's følgere sammen, hver for sig, kunne synge fællessang akkompagneret af komponist og dirigent for DR Pige-koret Phillip Faber. Det skulle blive starten på en massiv eksponering og instrumentalisering af fællessangen på DR i de følgende måneder. På DR1 og P4 blev der efterfølgende under nedlukningen hver morgen på alle hverdage sendt morgensang, og hver fredag aften i bedste sendetid blev der sendt et større fællessangsshow. På tværs af tv-kanalen DR1 og streamingtjenesten DRTV havde morgensangsprogrammerne et seergennemsnit på 223.000, mens fredagens fællessangsshow havde

et seergennemsnit på 1.153.500. Fordi DR er Danmarks største public servicevirksomhed, og fordi deres berøringsflade er så enorm, er det umuligt, at deres indhold ikke påvirker den almene danskers holdning til og forståelse af fællessangen.

I det lys er det derfor interessant at stille spørgsmålet, hvad DR's iscenesættelse af fællessangen under Danmarks første nedlukning betyder for den brede forståelse af fællessangen som fænomen, og hvilke konsekvenser det har for den mere organiske udvikling og stigende indpas, som fællessangen igen har vundet i det nye århundrede. Kan man tilmed hævde, at DR fundamentalt har ændret betydningen af dansk fællessang? Det er denne artikels målsætning at undersøge og diskutere nærmere, hvordan DR's fællessangspraksis skubber til grænserne for fællessangen som fænomen. Det gøres ved at argumentere for betydningen af DR's praksis i relation til tre forståelser af fællessangen som begreb: fællessang som objekt, fællessang som handling og fællessang som format.

Først beskrives dog en særlig bevægelse i udviklingen af den danske fællessangskultur, som for det første trækker sig væk fra mere traditionelle forståelser af fællessangen, som for det andet kan forstås i kraft af en opdelt begrebsliggørelse af hhv. fællessang som objekt og handling, og som for det tredje både tydeliggøres og understreges af netop den måde, som DR iscenesætter fællessangen på. Artiklens analyser og pointer tager afsæt i forfatterens speciale ("Diskursanalyse af DR's fællessangsprogrammer under COVID-19"), som blev skrevet i 2020.

Tre forståelser af fællessang som begreb og en ny tendens i dansk fællessangskultur

Historisk set har fællessangens tilstedeværelse primært været foranlediget af ydre omstændigheder som bl.a. gudstjenesten, konfirmation, til indledning eller rammesætning af møder og samlinger, sportsbegivenheder, fødselsdage osv., hvor den anvendes som middel til f.eks. at instituere et bestemt fællesskab, i dannelsesøjemed m.m. Derfor har sangenes semantiske indhold haft en afgørende betydning for, i hvilke sammenhænge sangene synges, og har derfor også sat en indirekte grænse for, hvilke sange, man kunne synge hvornår. Det er dog en betingelse for fællessang, som ikke i udpræget grad gør sig gældende længere. Det kan belyses nærmere med et kig på to betydninger af fællessang som begreb.

Med udgangspunkt i Lea Wierød Borčaks differentiering af fæl-

lessangsbegrebet (Borčak 2018, 218) kan fællessang som *objekt* forstås som substantivet ”en sang”, der er tællelig, kan arkiveres, kan indgå i et repertoire osv. Objektet er konstitueret i samspillet mellem lyrik og musik, tekst og melodi. *Højskolesangbogen*, Wilhelm Hansens sangbøger, *Den Danske Salmebog*, *DGI-sangbogen* og andre traditionsrige samlinger af sange opfattes ofte som det, der udgrænser fællessangsrepertoiret. Sangbøgerne fremhæves ofte som symboler på fællessang og kanoniserer derfor en masse sangobjekter i det, der ofte refereres til som den danske sangskat. Disse samlinger har traditionelt set været tilnærmelsesvis synonyme med det, vi forstår som fællessang. Fællessangen forstået som *handling* refererer derimod til begrebets betydning som det utællelige verbalsubstantiv ”sang”. Her er der tale om en mangestemmig, unison praksis, som udføres i et situationsspecifikt øjeblik, hvor flere mennesker samles og synger sange sammen. Handlingerne er derfor efemeriske og eksisterer kun i det tidsrum, de udføres. Som nævnt er fællessangen en fælles handling, der konfirmerer eller instituerer det, som den er foranlediget af. Men ved at tage et kig på nyere fællessangspraksisser, tegner der sig i dag et billede af, at fællessangen trives fint uden at skulle foranlediges af nogen særlig ydre omstændighed.

Efter en længere periode i det 20. århundrede, hvor fællessangen var i tilbagegang, har den i det nye årtusinde på ny oplevet fremgang på baggrund af bl.a. en målrettet indsats fra foreninger, institutioner og organisationer, for hvem det gennem sangbogsudgivelser, fællessangsbegivenheder og undervisning er lykkedes at sprede, styrke og udvikle fællessangskulturen i Danmark. Også små som store kulturhuse, biblioteker, teatre m.m. arrangerer hyppigt fællessangsbegivenheder, der gentages på månedlig eller ugentlig basis. Undervejs i denne genkomst af fællessangen peger Borčak (2020, 82) på, at fællessangen har undergået det, hun beskriver som en melocentrisk vending, hvor sanghandlingen i sig selv bliver sin egen foranledning. Fællessangen i dag er altså en mere autonomiseret sanghandling end førhen, idet formålet med fællessangen er løsrevet fra ydre omstændigheder og centrerer sig i stedet om selve den fællessyngende handling: Det er muligheden for at synge, det drejer sig om, og ikke det, der synges om (Wierød 2016, 20). Den semantiske betydning træder derfor mere tilbage. Sangene kan på den måde siges at være ”tomme” og ”tidløse” objekter, idet teksternes betydning ikke tillægges stor relevans for, om sangene kan synges eller ej i en given kontekst, men derimod blot tilbyder noget at synge. Kun at have sanghandlingen for øje betegner Borčak (2020, 87) som absolut sang, hvor formålet ”absolut” er at få sunget. Tendensen er dog ikke altomfattende for

fællessangen i dag, da f.eks. kirken stadig anvender fællessangen til at bekræfte sit formål. Men at denne nye tendens med tydelighed har vundet stort indpas, og at fællessangen har ændret sin vægtning ift. dens funktion, illustreres, når man kaster sig ind i en mere dybdegående analyse af DR's fællessangspraksis under COVID-19-nedlukningen.

I den sammenhæng vil jeg pege på endnu en forståelse af fællessang og introducere et begreb om fællessang som *format*. Det rummer forståelsen af fællessang som en rammesat begivenhed, et kulturprodukt m.m., som individer kan dyrke, gå til eller forbruge. Denne forståelse er vigtig også i kraft af fællessangens udbredelse i nyere tid som arrangementer og begivenheder, hvor det at møde op for at synge er formålet i sig selv. Når jeg her taler om fællessangen som format og ikke som begivenhed, er det for også at rumme fællessangen som f.eks. tv- og radioprogram, hvor fællessangen rammesættes som et format, hvori der udspiller sig en handling, som efterligner den, vi kender ude fra virkelighedens arrangementer.

DR's instrumentalisering af fællessang under COVID-19-nedlukningen

Det er ud fra de tre fremhævede forståelser af fællessangen (som objekt, som handling og som format), at jeg har undersøgt DR's fællessangspraksis. Med en diskursteoretisk tilgang har jeg opstillet kæder af betydende relationer mellem de tre forståelser og DR's konkrete praksis i udsendelserne. Med andre ord: Hvilke betydninger i relation til fællessangen kommer frem i lyset, når man observerer DR's udsendelser ud fra hver af disse tre forståelser? På den måde er det muligt at kigge ind bag DR's praksis og på baggrund heraf diskutere, hvilke konsekvenser den har for fællessangskulturen i Danmark og for forståelsen af fællessangen som fænomen.

FÆLLESSANGEN SOM OBJEKT I DR'S PRAKSIS

I forbindelse med analysen af den betydning, som DR indlejrer i forståelsen af fællessangen som objekt, har jeg rettet blikket mod hhv. de sange, som optræder i udsendelserne, hvilke udvælgelseskriterier, som både direkte og indirekte har ligget til grund for brugen af sangen, samt hvordan de enkelte sange omtales og iscenesættes gennem udsendelserne.

Morgensang med Philip Faber og Fællessang – hver for sig med værterne Phillip Faber og Mads Steffensen udgøres tilsammen af 110 udsendelser og 238 forskellige sange. Over halvdelen af disse sange er at finde i den på det tidspunkt nyeste udgave af *Højskolesangbogen*. Sangene udgjorde en bred palet af sange såvel nyere som gamle og både fra det klassiske og rytmiske repertoire. Tilmed var alle sangene danske med undtagelse af nogle enkelte nordiske. Derudover var der ikke nogen endegyldig tematisk afgrænsning af sangudvalget. Det er særligt interessant at kigge på de udvælgelseskriterier for fællessange, som ligger til grund for DR's sangudvælgelse, når målgruppen er en hel nation. Den danske fællessang holdes i den offentlige debat ofte til ansvar for en fælles national identitet, som sangene repræsenterer. At det kan give anledning til heftig debat, sås også ifm. udgivelsen af den 19. udgave af *Højskolesangbogen* i efteråret 2020. Så hvilke kriterier eksisterer i DR's udvælgelsespraksis? Selve udvælgelsen er primært foretaget af DR, mens seerne, gæster i studiet og gæstesolister samt særlige folkegrupper som f.eks. læger eller sygeplejersker også har fået mulighed for at foreslå sange til programmerne. I et svar til et seerspørgsmål forklarer Faber, at DR's sangudvælgelse i høj grad beror på undersøgelser lavet af DR, omhandlende hvilke sange danskerne bedst kan lide, og derudover udpluk fra *Højskolesangbogen*, *Den Danske Salmebog*, gamle danske film og revyer samt danske popsange. Foruden disse udtalelser kan man ved nærmere gennemsyn af de valgte sange konstatere, at udvælgelsen udtrykker tre indirekte udvælgelseskriterier: et dansksprogs-kriterie, et popularitetskriterie samt et kendskabskriterie.

Gennemgående i de to programserier bliver alle fællessangene introduceret, inden de synges. Her er det både værterne, seerne i videoklip, gæster og gæstesolister eller de udvalgte folkegrupper, som skiftevis formidler, hvorfor netop den følgende sang skal synges. Tilmed bliver seere bedt af værterne om at medsende en begrundelse for deres sangvalg, når de indsender sangønsker. Her er personlige forhold til sangenes tekster og/eller sangenes forbindelse til et personligt minde de primære årsager til sangvalgene. Også gæstesolisterne bliver særligt af Steffensen i *Fællessang – hver for sig* bedt om at redegøre for sangenes personlige betydning, og hvordan de passer ind i tiden under nedlukningen. Ved at se nærmere på disse spørgsmål kan man fremhæve en række særligt gennemgående kontekstualiseringer af fællessangene. Fælles for dem er, at de er udtryk for personlig meningsdannelse og fortolket relevans for den aktuelle situation, der kommer som reaktion på værtens spørgsmål.

Denne eftertænkning af sangenes betydning er i særhed med

til at understrege pointen om sangobjekterne som i stigende grad "tomme" og "tidløse" objekter. Der udtrykkes ikke et konsistent og direkte grundlag for udvælgelsen af sangene, og DR fjerner sig i udpræget grad fra sangenes præeksisterende historicitet, kontekster og betydninger (f.eks. at være protestsange, aftensange, fædrelandssange m.m.) og tilskriver sangene nye betydningslag, der skaber forbindelse mellem sangene og COVID-19. Ved at undersøge DR's praksis i relation til betydningen af fællessangen som objekt kan det altså konstateres, at deres praksis i høj grad peger i retning af den nyere fællessangskulturelle tendens og bevægelse i den melocentriske vending.

FÆLLESSANGEN SOM HANDLING I DR'S PRAKSIS

Idet den bedste måde at undgå smittespredning under en pandemi er at undgå fysisk nærkontakt med andre, kan fællessang som daglig gentaget aktivitet synes at være et håbløst projekt. Selv i bred forstand har fællessang en stærk betydning som en praksis, hvor man fysisk samles i sang og fællesskab. Når det ikke er muligt, hvilken samværsform og sanghandling iscenesætter DR så, og hvordan kan det siges at genforhandle betydningen af fællessang som handling?

Bemærkelsesværdigt for DR's praksis er den fællessyngende handling som en adskilt praksis mellem deltagerne – deltagerne er ikke fysisk til stede sammen. Den samklingende synergi blandt alle deltagerne i sangudførelsen kan ganske enkelt ikke finde sted grundet de teknologiske begrænsninger, som tv- og radiomediet har. Det skyldes bl.a., at medierne gør det umuligt for de deltagende at både se og høre hinanden fuldstændig synkront pga. forsinkelser på signalet. Derudover er den, der akkompagnerer og synger for i programmerne, begrænset til kun at høre sig selv, hvilket efterlader sangudførelsen som envejskommunikation og ikke som en gensidig, vekselvirkende proces, hvor den syngende påvirkes af andre syngende. Det åbner for, at forsangeren mere egenrådigt dikterer og fortolker, hvordan en sang skal synges. Fællessangen, som en samsyngende handling, er derfor i princippet ikke til stede. Eller hvad? Kan der alligevel være tale om, at DR's fællessang skaber en fælles synergi og mentalitet, et fællesskab, på trods af de enkelte deltageres adskillelse og manglende gensidige klanglige påvirkning?

Alsangen under besættelsen markerede sig også som en større samtidig fællessangsbegebenhed mellem flere fysisk adskilte deltagere, og det er bl.a. den begebenhed, som DR i deres programmer tager op og bearbejder gennem sidestilling af to kriser, som begræn-

ser vores frihed. I DR's udsendelser bliver tv'et og radioen bindeled mellem de fællessyngende deltagere. I stedet for fysisk samvær iscenesætter DR samværet gennem visuelle og auditive medieflader og efterligner dermed den praksis og det samvær, vi kender fra den almindelige måde at udføre fællessangen på. Samværet, som skabes herigennem, kommer ikke fra dét at være samlet og synge sammen, men derimod igennem deltagerens oplevelse af og forestilling om, at andre deltagere rundt omkring i Danmark gør det samme som én selv på det givne tidspunkt. Med inspiration fra Benedict Andersons (2001) begreb om "forestillede fællesskaber" kan den fællessyngende handling, som reelt udspiller sig, beskrives som en forestillet fællessangshandling (se Baunvig 2020). Anderson (2001, 68) forklarer tidsopfattelsen i det forestillede fællesskab som en homogen, tom tid, hvor alle hændelser anskues horisontalt og som simultant udfoldende, hvilket forklarer, hvordan deltagerne på trods af en manglende synergi og synkronicitet alligevel opnår oplevelsen af et fællessyngende samvær med andre.

DR's aktive brug af gæstesolister i Fællessang - hver for sig peger dog væk fra den forestillede fællessyngende handling. Eftersom disse ikke kan høre de øvrige deltagere i fællessangen, får sangfremførelsen karakter af en solistisk performance fremfor akkompagnement, og de udvalgte sange udsættes i høj grad for forsangerens performative særpræg og sangidealer. Det opdeler de deltagende aktører i en afsender- og modtagergruppe fremfor en samlet fællessyngende organisme. Dette er endnu tydeligere, når der tages udgangspunkt i Turinos (2008, 26) skelnen mellem musikalske begivenheder som enten *præsentationelle* eller *deltagende*. Førstnævnte betegner en eller flere udøvende kunstnere, som fremfører musik for et passivt publikum, hvorfor der optræder et skel imellem disse. Sidstnævnte betegner en musikalsk begivenhed uden et skel mellem kunstner og publikum. Her er de deltagende på lige fod med hinanden i den musikalske begivenhed. Det er bl.a. tilfældet med fællessang, som også Borčak (2020, 93) påpeger. Dog er det svært at placere DR's musikalske begivenhed i denne kategori, idet den snarere er koncert end fællessang pga. den manglende gensidige, klanglige påvirkning.

Når man kigger på DR's betydningsfastsættelse af fællessangen som en handling, afviger den fra traditionelle forståelser af den fællessyngende handling, især med hensyn til den fysiske adskillelse. Alligevel lykkes det DR at indlejre en oplevelse af en fællessyngende handling gennem visuelle og auditive medieringer, som efterligner den traditionelle fællessyngende handling. Netop denne mediering og arrangering af rammerne om fællessang skal vi nu se nærmere på.

FÆLLESSANGEN SOM FORMAT I DR'S PRAKSIS

I det tiltagende udbud af fællessangsbegebenheder og -arrangementer er fællessangen omgivet af nogle fysiske rammer og en klar dagsorden for, hvordan og i hvor lang tid fællessangen skal foregå. I den henseende er overgangen mod absolut sang til at få øje på, når fællessangen gøres til et kulturelt produkt, hvor fællessang som handling er det, vi som forbrugere efterspørger uanfægtet af sangobjekternes semantiske betydningslag i den kontekst, vi synger i. Derfor er det også interessant at undersøge fællessangens betydning i konteksten af et præarrangeret koncept, i dette tilfælde et tv-format, som er tilrettelagt i fysiske rammer, men også i et større omsluttende virtuelt rum. Det er interessant, ikke blot fordi den fortæller om, hvordan DR betydningsfastsætter fællessangen som et format, men også fordi den er med til at belyse hvilke komponenter, der er tidstypiske for, hvordan vi forstår fællessang som en rammesat begebenhed i dag.

I modsætning til fællessangens almene fysiske rammer, hvor deltagere er samlet i ét rum, udspiller DR's fællessang sig i flere rum. De fysiske rum er alt fra tv-studier til private hjem og udendørsarealer. Stuen, hvorfra Faber synger og spiller, fungerer på mange måder som en forlængelse af seerens egen stue, hvor det antages, at mange ser med fra. På romantisk vis bindes Fabers og seerens fysiske rum her sammen til ét (forestillet) rum. Steffensens studie er også indrettet med dagligstueartefakter såsom lænestol, stearinlys, slikskål og blomster, der tilvejebringer hjemlig stemning. I begge studier ligger også *Højskolesangbogen* fremme. På de udendørs lokationer, hvorfra man ser mennesker synge med, var deltagerne af DR blevet bedt om at medbringe klapstole og kaffebord, og der flages både med Dannebrog, drikkes øl og hygges om bålpladser. Artefakterne er med til at stemningssætte rum for fællessang, og især iscenesættes de som kollektive identifikationer, der indrammer danskhed. Rekvitterne peger derfor ikke direkte mod en fællessangspraksis, men har nærmere til formål at instituere et særligt fællesskab – nøjagtig det, som fællessangen som objekt i traditionel forstand i høj grad har til formål, men som med nyere tendenser i fællessangskulturen træder i baggrunden til fordel for selve sanghandlingen.

Udover de fysiske rum iscenesætter DR's praksis også et større omsluttende virtuelt rum, inden for hvilket fællessangen som en samlet entitet mellem alle deltagere udspiller sig. Rummet er ikke fysisk afgrænset, men afgrænser sig derimod i tid. Her tuner seere, solister, værter, lyttere m.fl. sig samtidigt ind i rummet og oplever derved en samtidig, forestillet, fælles handling (se herom tillige Baunvig 2020). Det tidslige aspekt står særligt frem ved, at programmerne sendes

live, hvilket forstærker oplevelsen af en nu-og-her, fælles tilstedeværelse, som man også kender fra traditionelle fællessangsarrangementer, selvom interaktion er stærkt begrænset.

Når man nærstuderer formatets rammer, kan vi konstatere, at hvor DR's praksis på nogle parametre peger væk fra vores vanlige forståelser af fællessang, som eksempelvis ved at foregå i mange forskellige rum og uden interaktionsmuligheder, så lykkes det via medieformatet at reproducere den praksis, vi kender fra virkeligheden. I særdeleshed? ligner formatets aktørroller det, vi kender, hvor der kan nævnes både organisator og tilrettelægger, vært/værter, akkompagnatører og fællessyngende deltagere. På samme tid bruger DR rekvisitter, der stemningssætter en særlig samhørighed og samvær omkring sangen. Dog er det svært at glemme, at DR's programmer er tv-formater og ikke en hyggelig time i den lokale kulturinstitution, der handler om sang og nærvær med andre. Fællessangen træder da også til tider lidt i baggrunden til fordel for andre mere almene agendaer for den store mediekoncern. Særligt i lyset af de mere koncertlignende fremførelser i *Fællessang – hver for sig* sammenkoblet med programmets placering i bedste sendetid fredag aften og med indslag af f.eks. Smadremanden, som i to videoklip smadrer COVID-19-viruspartikler i en forestillet fællessmadrende handling med DR's seere, fremstår programmet nærmere som et klassisk underholdningsshow end en fællessangsbegivenhed.

Nye måder at forstå fællessangen på

Det kan diskuteres, hvorvidt DR's praksis overhovedet kan omtales som fællessang. F.eks. er der ikke tale om en egentlig synkron, fællessyngende handling, ligesom samværsformen er forestillet, og der er mangel på gensidig klanglig påvirkning og interaktion mellem deltagerne. Det er langt fra alt i DR's praksis, som understøtter idéen om en fællessangspraksis, og formatet ligner ofte mere et koncert- eller underholdningsprogram. Når det er sagt, vil jeg fremsætte synspunktet, at det interessante i denne diskussion ikke er, hvorvidt DR's praksis kan kaldes fællessang eller ej. Derimod er det mere interessant at vurdere, hvordan DR lykkes med at inddrage befolkningen i fællessyngende handlinger, da det siger mere om, hvordan DR genforhandler og skubber til opfattelsen af den almene fællessangsdiskurs. DR formår med deres fællessangspraksis at samle rigtig mange mennesker til fællessang, både fordi den fællessangsdiskurs, de konstruerer, til en vis grad læner sig op ad den almene fællessangsdiskurs.

kurs, men samtidig fordi DR formår at imitere og efterligne velkendt fællessangspraksis gennem en live mediegrænseflade. På den måde lykkes DR med at instituere et forestillet samvær omkring den fællessyngende handling i deltagerens oplevelse af at deltage i fællessang. At dette ikke er nogen hindring for fællessangen understøttes af den kritik, som løbende har været rettet mod programmet af bl.a. seere og fagpersoner. Her er det bemærkelsesværdigt, at kritikken ikke forholder sig til det faktum, at vi alle synger med et tv, men alene er rettet mod indholdet, hvor forståelsen af fællessang som objekt, forsangers udførelse og sangideal samt de artikulerede fællesskaber står for skud.

At DR kan få stor succes med iscenesættelsen af fællessang netop nu kan skyldes, at der på mange måder er åbnet op for idéer om, hvad fællessang kan være: at nye tendenser i den danske sangkultur er udtryk for en melocentrisk vending, hvor selve sanghandlingen alene foranlediger fællessangen, og hvor det semantiske indhold af sangene ikke sætter begrænsning for, hvor og hvornår sangene passer ind. DR's fællessangspraksis ikke bare skubber til grænserne for, hvordan vi forstår og udøver fællessang. Den er også en cementering af de nyere tendenser og udviklinger, som den danske fællessangskultur har undergået de seneste årtier. Derfor accepterer vi også i vid udstrækning DR's fællessang som værende fællessang, særligt i forståelsen af et format, der ligner de kulturelle begivenheder og kulturprodukter, vi også forbruger ude i virkeligheden.

I et fremadrettet perspektiv er det interessant at se, om DR's programmer er med til også forsat at skubbe fællessangens udbredelse fremad, eller om deres massive anvendelse og instrumentalisering har karikeret fællessangen i en sådan grad, at den vil stagnere og måske opleve en tilbagegang, særligt med hensyn til forståelsen af den som kulturprodukt. Hvor og hvordan fællessangen finder fodfæste, når COVID-19-krisen er et overstået kapitel, må tiden vise, når vi igen kan samles og synge sammen – og ikke hver for sig.

Bibliografi

- Anderson, Benedict. 2001. *Forestillede fællesskaber: Refleksioner over nationalismens oprindelse og udbredelse*. Oversat af Lars Jensen. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Baunvig, Katrine Frøkjær. 2020. "Forestillede fællesskabers virtuelle sangritualer". *SANG* (1): 40-45.

- Borčák, Lea Wierød. 2018. "Samme sang som i tusind år? Om den danske fællessangs funktion i dag". I *Fællessang og fællesskab*, redigeret af Stine Isaksen, 217-227. Herning: Videncenter for Sang.
- Borčák, Lea Wierød. 2020. "Community as a Discursive Construct in Contemporary Danish Singing Culture". *SoundEffects* 9 (1): 81-97.
- Kristensen, Liselotte Bastholm. 2020. "Diskursanalyse af DR's fællessangsprogrammer under COVID-19". Speciale. Aarhus Universitet.
- Turino, Thomas. 2008. *Music as Social Life: The Politics of Participation*. Chicago: University of Chicago Press.
- Wierød, Lea. 2016. "Sangkultur i dag – fra samfundstjeneste til autonomi". I *Hjertesproget: 16 forsknings- og praksisbaserede studier af sangens egenskaber, vilkår og virkning*, redigeret af Stine Isaksen og Peter Frost, 19-26. Herning: Videncenter for Sang.